

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

การจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซว จังหวัดสุพรรณบุรี

Knowledge Management on the Central Region's Thai Folk Song Cultural Conservation: A Case

Study of The E – Saew Song, Suphanburi Province

นิศารัตน์ หวานชะเอม (Nisarat Wanchaem)¹ นวลละออ แสงสุข (Nounla-or Saengsook)²นารีนี แสงสุข (Narinee Saengsook)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ ปัญหาและสถานการณ์ความนิยมวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง และเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร และศึกษาในภาคสนาม ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับปราชญ์ชาวบ้าน นักแสดงอาชีพ และผู้สนใจจำนวน 11 คน และทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน วัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมตำบล พร้อมประเมินรูปแบบ จำนวน 17 คน ผลวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของเพลงอีแซว ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่ามาจากคำหรือความหมายใดแน่ชัด แต่คาดว่าเพลงอีแซวน่าจะเกิดมาไม่ต่ำกว่า 100 ปีมาแล้ว สภาพปัญหาของเพลงอีแซวในปัจจุบัน คือจำนวนผู้ชมมีจำนวนน้อย พ่อเพลงแม่เพลงที่จะถ่ายทอดลดน้อยลง ภาครัฐไม่ให้การสนับสนุน และปัญหาในด้านการจัดการความรู้ของเพลงอีแซว ในด้าน (1) การแสวงหาความรู้ ครูเพลงส่วนใหญ่หวงวิชา (2) การสร้างความรู้ พ่อเพลงแม่เพลงไม่มีเวลาในการพัฒนาสร้างสรรค์ (3) การจัดเก็บความรู้ ได้แก่การไม่รู้หนังสือ ความเข้าใจผิดที่คิดว่าจำได้แม่นยำก็พอแล้ว และไม่มีการบันทึกผลงาน (4) การถ่ายทอดความรู้ เยาวชนไม่สนใจจะฝึกหัดเพลงอีแซว ผู้บริหารโรงเรียนไม่สนใจ และระยะเวลาที่ฝึกเพลงอีแซวไม่ต่อเนื่อง พ่อเพลงแม่เพลงเพลงอีแซวไม่ค่อยมีเวลาในการช่วยฝึก 2) การจัดการความรู้ มีกระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การแสวงหาความรู้ ส่วนใหญ่ได้เรียนรู้จากคนในครอบครัว จากการฝากตัวเป็นศิษย์ และจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) การสร้างความรู้ โดยการพัฒนาสร้างสรรค์ความรู้จากที่ได้แสวงหาความรู้มาแล้วนำมาผนึกกับความรู้ของตัวเอง ทำให้สร้างสรรค์กลอนเพลงขึ้นมาใหม่ (3) การจัดเก็บความรู้ ส่วนใหญ่จัดเก็บความรู้ไว้ในตัว เก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และเก็บไว้ในสื่อเทคโนโลยีในลักษณะแถบบันทึกเสียงเสียง วีดิทัศน์ และ (4) การถ่ายทอดเพลงอีแซว เป็นถ่ายทอดภายในครอบครัวเพลงอีแซว ในระบบการศึกษา นอกกระบวนการศึกษา และตามอัยยาศัย และ 3) รูปแบบของการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี มี 4 ขั้นตอนคือ (1) การแสวงหาความรู้ (2) การสร้างความรู้ (3) การจัดเก็บความรู้ และ (4) การถ่ายทอดเพลงอีแซว

คำสำคัญ การจัดการความรู้ การอนุรักษ์วัฒนธรรม เพลงพื้นบ้านอีแซว สุพรรณบุรี

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² รองศาสตราจารย์ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

Abstract

This research investigated the history and development, states and problems appreciated, situation and model creative on the Central region's Thai folk song cultural conservation : a case study of the E-Saew song, Suphanburi province. Methodology based on the qualitative research within This research investigated the history and development, states and problems appreciated, situation and model creative on the Central region's Thai folk song cultural conservation : a case study of the E-Saew song, Suphanburi province. Methodology based on the qualitative research within. This research investigated the history and development, states and problems appreciated, situation and model creative on the Central region's Thai folk song cultural conservation : a case study of the E-Saew song, Suphanburi province. Methodology based on the qualitative research within documentary studies and focus group, also together with participation and observation. 17 of samples were local scholars emphasized of academists, educational administrators, instructors, community leaders, provincial culture officers , Tambon culture officers. Research results were as the followings ; 1) There was no clear evidence of its history and development but more than 100 years of its occurrence was expected by the studies. The states were that the decrease of audiences, less of actors, lack of public relations, and the state sector promotion was not outstanding. The problems were (1) knowledgeacquisition aspect, those actors cherish these knowledge for distribution, (2) knowledge creation, those actors had no more time for contents creativity, (3) knowledge storage that could not be collected as the database since those actors strongly believed in their remembrances, and their illiteracy, (4) knowledge transfer, scant attention of community teenagers, without in local curriculum and no time for actors' knowledge transfer. 2) Knowledge management for the conservation, 4 steps of knowledge management processes were (1) knowledge acquisition aspect leaded to family's learning togetherness, disciple techniques, and knowledge exchange, (2) knowledge creation aspect, crystallization with their of own knowledge, (3) knowledge storage aspect, variety of medias , video, cassette tapes were used, hand writing were emphasized and (4) knowledge transfer aspect, formal schooling , non-formal schooling and informal schooling were the bases, also within family. 3) The model for knowledge management on the Central region's cultural conservation : a case study of the E – Saew song, Suphanburi province had 4 steps as ; 1) knowledge acquisition, 2) knowledge creation, 3) knowledge storage, and 4) knowledge transfer.

Keywords: Knowledge management, Cultural conservation, E–Saew Folk Song, Suphanburi

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือแนวการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งทุกประเทศต่างมีวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวและศีลธรรมที่งดงาม และแสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของชาติ (กรมศิลปากร, 2540, หน้า 14) วัฒนธรรมไทยพื้นบ้าน ก่อกำเนิดขึ้นจากสังคมเกษตรกรรม เพราะเป็นพื้นฐานการดำรงชีพของคนไทยมาช้านาน โดยแต่เดิมเป็นการเกษตรเพื่อการทำนาแบบยังชีพ ไม่มีการใช้แรงงานอื่นนอกจากแรงงานภายในครอบครัว สมาชิกในชุมชนเกษตรกรรมได้เรียนรู้ที่จะมีการสร้างแบบแผนทางสังคมเพื่อช่วยผนึกชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน เช่น พฤติกรรมแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันสิ่งที่ทำมาหาได้ในหมู่เพื่อนบ้าน การยกย่องธรรมชาติซึ่งแสดงออกในรูปแบบของพิธีกรรมบางอย่าง เช่น การทำขวัญแม่โพสพ การทำขวัญโค กระบือ แบบแผนเหล่านี้กลายเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ในขณะที่ทำกิจกรรมยังคิดวิธีการสนทนากัน ได้แก่ การร้องรำทำเพลงเพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรี และผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ทำให้เกิดการร่ายรำ และเพลงพื้นบ้านต่างๆ เล่นกันอย่างสนุกสนานในเทศกาลงานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เช่น ตรุษ สงกรานต์ ลอยกระทง ทอดกฐิน ฟ้าป่า และงานไหว้พระประจำปี นิยมร้องเล่นกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ บทเพลงที่ใช้ร้องเล่นกันเรียกว่า เพลงพื้นบ้าน (folk song) (วรรณ นาวิกมูล, 2545, หน้า 173)

เพลงพื้นบ้านเป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยภูมิปัญญาเพื่อประโยชน์ในการสร้างความสุขในการดำรงชีวิต เพลงพื้นบ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น เพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมของชาวบ้าน ถือกำเนิดอยู่ในสังคมระดับชาวบ้าน จึงมีความเรียบง่ายทั้งด้านบทคล้องจองและท่วงทำนอง ทั้งยังมีลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นปรากฏอยู่ ซึ่งลักษณะเฉพาะถิ่นนั้นจะปรากฏอยู่ที่ภาษาถิ่นที่ใช้แต่งบทเพลง ท่วงทำนองตลอดจนสภาพสังคมที่จะสะท้อนอยู่ในเนื้อหาของบทเพลงต่าง ๆ (เอนก นาวิกมูล, 2528, หน้า 65) เพลงพื้นบ้านในประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก และหลายประเภท เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่น เพลงประกอบพิธีกรรม แต่ละเพลงปรากฏอยู่ทุกท้องถิ่น อาจแตกต่างกันไปบ้างตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ (สุกัญญา สุจฉายา, 2525, หน้า 1) เพลงพื้นบ้านจะใช้ในการร้องรำเพื่อการบันเทิงในงาน ต่าง ๆ และลักษณะของบทเพลงยังบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของถิ่นนั้น ๆ อีกด้วย เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ จะมีเรื่องของ ความรัก ความตาย ความโศกเศร้า เรื่องเพศ ที่เกิดกับสังคม และการเมืองอาจแทรกอยู่บ้าง (ปรียา หิรัญประดิษฐ์, 2533, หน้า 34)

เพลงพื้นบ้านภาคกลางเกิดจากการมีกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านสามารถร้องเล่นได้โดยการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยแสดงออกในรูปการร้องเป็นส่วนใหญ่ใช้สำเนียงภาษาชาวบ้านท้องถิ่นภาคกลาง การร้องจะเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี โดยฝ่ายชายจะร้องเกี่ยวขึ้นมาก่อน ฝ่ายหญิงจะร้องโต้ตอบกลับไป มีการใช้ถ้อยคำแบบสองแง่สองง่าม และเน้นความสนุกสนานเป็นหลัก เพลงพื้นบ้านภาคกลางมีหลายประเภท แยกตามวัตถุประสงค์ของเพลง และตามโอกาสที่ใช้เล่น เช่น (1) เพลงที่ร้องเล่นในฤดูน้ำมาก ได้แก่ เพลงเรือ เพลงร่ายพราหมณ์ เป็นต้น (2) เพลงที่ร้องเล่นในฤดูเกี่ยวข้าวและนวดข้าว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงจาก เป็นต้น (3) เพลงที่ร้องเล่นในช่วงตรุษสงกรานต์ ได้แก่ เพลงสงกรานต์ เพลงพวงมาลัย เพลงชักเย่อ เป็นต้น และ (4) เพลงที่ร้องเล่นได้ทุกโอกาส เพื่อความเพลิดเพลิน สนุกสนานและเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มักจะร้องเล่นกันในโอกาสทำงานร่วมกัน หรือมีงานบุญและงานรื่นเริงต่าง ๆ โดยเป็นเพลงที่พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพใช้ร้องโต้ตอบกันได้แก่ เพลงเทพทอง เพลงปรบไก่ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เพลงลำตัด เพลงทรงเครื่อง เป็นต้น (เอนก นาวิกมูล, 2528, หน้า 65-66)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

เพลงอีแซวเป็นเพลงร้องพื้นบ้านประจำถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นเวลาที่มีหญิงชายมีโอกาสมาช่วยกันทำงานในด้านการเกษตร ทำนา ทำไร่ เมื่อมาช่วยกันทำงานจึงมีการร้องเพลงเล่นกัน และเพลงอีแซวยังมีการร้องเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันตรุษ สงกรานต์ ลอยกระทง ทอดกฐิน ผ้าป่า และไหว้พระประจำปี เป็นต้น และนิยมเล่นในจังหวัดสุพรรณบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี และจังหวัดใกล้เคียง เพลงอีแซวนอกจากจะเป็นเพลงที่มีไว้ร้องเล่นเพื่อความสุขสนุกสนานในฐานะเป็นสิ่งบันเทิง ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้ฟังโดยการสร้างอารมณ์ขัน ทำให้มีสุขภาพจิตดีแล้ว ยังมีบทบาทในสังคมไทยในการให้การศึกษา โดยให้การศึกษาทั้งทางตรง และทางอ้อม บทบาทในฐานะเป็นสื่อมวลชนชาวบ้านด้วยการนำข่าวสารหรือการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลง ทำให้ดูน่าสนใจและรับทราบข่าวหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น และบทบาทในการจรรโลงวัฒนธรรม ด้วยการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมอันดีงามของสังคมไทยไว้ให้คงอยู่ (บัวผัน สุพรรณยศ, 2535)

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในที่ราบภาคกลางเป็นเมืองเกษตรกรรมตั้งแต่ดั้งเดิม อาชีพหลักคือ การทำนา เพราะอยู่ในที่ราบ เป็นท้องทุ่งนาผืนใหญ่ และมีแม่น้ำสุพรรณบุรีไหลผ่าน ดังนั้นประเพณีสำคัญที่ชาวจังหวัดสุพรรณบุรีรู้จักดีคือประเพณี "ลงแขกเกี่ยวข้าว" คนสุพรรณบุรีเป็นคนที่มีความรักสนุกสนุกสนาน เมื่อมาช่วยแรงงานกันทำนา เกี่ยวข้าวจะหาอะไรที่สนุกเล่นแก้เหนื่อย เพื่อให้เกิดความสนุกสนานในระหว่างทำงานร่วมกันทำให้เกิดเพลงพื้นบ้านขึ้นจำนวนมาก เช่น เพลงเต็นท์การเคียว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงฟาง เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เป็นต้น คนสุพรรณบุรีเล่นเพลงเหล่านี้มาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ทวดสืบต่อกันมา และขยายเป็นแหล่งชุมเพลงใหญ่ของประเทศ และเพลงพื้นบ้านที่นิยมเล่นได้แก่ เพลงอีแซว และเพลงเรือ เนื้อหาเพลงจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของชาวนา ชาวไร่ ชาวนา และวิถีชีวิตริมแม่น้ำ (เอนก นาวิกมูล, 2548, หน้า 97-98) ด้วยเหตุที่คนสุพรรณมีวิถีชีวิตใกล้ชิดอยู่กับเพลงพื้นบ้าน ทำให้เพลงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจิตวิญญาณของคนสุพรรณเกือบทุกคน จึงทำให้เกิดศิลปินพื้นบ้าน ศิลปินแห่งชาติ และศิลปินที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก เช่น ครูมนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติ ปี 2528 (เสียชีวิตแล้ว) แม่บัวผัน จันทรศรี ศิลปินแห่งชาติ (เพลงพื้นบ้าน) ปี 2533 (เสียชีวิตแล้ว) ครูแจ้ง คล้ายสีทอง ศิลปินแห่งชาติ ปี 2537 (เสียชีวิตแล้ว) แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ (เพลงพื้นบ้าน) ปี 2539 และครูไวพจน์ เพชรสุพรรณ ศิลปินแห่งชาติ (ยอดศิลปินเพลงแหล่) ปี 2540 (เอนก นาวิกมูล, 2548, หน้า 97-98)

ปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี การคมนาคมและการสื่อสารต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในชีวิตคนไทยทุกภาคส่วน รวมถึงวิถีชีวิตชาวบ้านในชนบทได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมกึ่งอุตสาหกรรม (สมจิตร พ่วงบุตร, 2530, หน้า 17) จึงทำให้สภาพของการเล่นเพลงอีแซว ย่อมเปลี่ยนไป ประกอบด้วยปัจจุบันพ่อเพลง แม่เพลง ปรากฏชาวบ้านที่มีความรู้ในการแสดงเพลงอีแซวได้ลดจำนวนลงมาก ซึ่งเกิดจากเสียชีวิตไปหลายท่าน และที่ยังมีชีวิตอยู่ก็เริ่มสูงอายุ และบางท่านมีสุขภาพไม่ดี (เอนก นาวิกมูล, 2548, หน้า 124) ทำให้แนวโน้มในอนาคตเพลงพื้นบ้านจะสูญหายไปพร้อมกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมพื้นบ้าน โดยเฉพาะเพลงอีแซวซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี

การจัดการความรู้ (Knowledge Management—KM) คือการได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสม ณ เวลาที่ต้องการ และช่วยให้บุคคลได้แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศร่วมกันในการปฏิบัติงาน โดยมีมุ่งเน้นที่ปรับปรุงการดำเนินงานของชุมชน (Davenport & Prusak, 2000) การได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องนั้นมีการจัดการอย่างเป็นระบบพร้อมนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงาน โดยมีหลักการที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) ให้มีสภาพเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (explicit knowledge) ซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้มี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

ระเบียบแบบแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น เพลงโคราช (พชร สุวรรณภานัน , 2553) ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครราชสีมา ถ้าไม่มีการจัดการความรู้อาจจะสูญหายไปเช่นเดียวกับเพลงอีแซว

จากความสำเร็จ และปัญหาเพลงอีแซวดังที่กล่าวข้างต้น หากถ้าไม่มีการจัดการความรู้ เพลงอีแซวอาจจะสูญหายไปจากความเป็นเพลงที่มีเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนั้นในฐานะที่คณะผู้วิจัยเป็นบุคลากรที่อยู่ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เห็นความสำคัญและปฏิบัติตามพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยรามคำแหงใน ข้อที่ 2 ที่ว่าด้วยด้านการวิจัย และข้อที่ 4 ในด้านการบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ และในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นคนสุพรรณบุรีโดยกำเนิด จึงตระหนักและมีจิตสำนึกว่าเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องศึกษาการจัดการความรู้ของเพลงอีแซวในด้านการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ไว้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านอีแซวให้ดำรงอยู่คู่กับจังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ ปัญหา และสถานการณ์ความนิยมวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยผู้ศึกษาได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษา แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของเพลงพื้นบ้าน: อีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี หลักการทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีศึกษาจากเอกสาร (documentary study) ระยะที่ 2 การเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-dept Interview) ระยะที่ 3 นำรูปแบบที่ร่างซึ่งได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 และ 2 มาทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. ผู้ที่ให้ข้อมูลหลักจำนวน 11 คน โดยแบ่งออกเป็น
 - 1.1 ประชาชนชาวบ้านหรือที่เรียกว่าพ่อเพลง แม่เพลงอาวุโสที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญในการแสดงเพลงอีแซวเป็นหัวหน้าคณะเพลงอีแซว และที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปจำนวน 4 คน ได้แก่ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ (ศิลปินแห่งชาติ) นางสาวเนียง ขาวปลายนา นางสาวสดี เทียนแจ่ม และนายชาเลื่อง มณีวงศ์
 - 1.2 นักแสดงเพลงอีแซวเป็นอาชีพที่มีประสบการณ์ในการเล่นเพลงอีแซว 10 ปีขึ้นไป จำนวน 4 คน ได้แก่ นายพิมล ม่วงปราง นายพนม มังคุด นางอนงค์ สิบญเพลง และนายอนุชา ไพบวษ์
 - 1.3 ผู้ที่สนใจฝึกเพลงอีแซวที่เป็นเยาวชน จำนวน 3 คน นายโยธิน เกื้อนสุริยา เด็กหญิงชไมพร นักระนาด และเด็กชายชยุต บุญศรีวงศ์
2. ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ผู้ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง รวมจำนวนทั้งหมด 17 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

2.1 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน ได้แก่ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ (ศิลปินแห่งชาติ) นายสุจินต์ ศรีประจันต์ นายแหยม เกื้อนสุริยา และนางสาวสุธาทิพย์ ธารพร

2.2 กลุ่มนักวิชาการที่มีความรู้ทางการจัดการความรู้ จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นท.หญิง ดร. ชมสุภัค ครุฑกะคร. สุรภา ไถ่บ้านกวย ดร. อนุรักษ ไกรยุทธ อาจารย์ ดร. ประชา ตันเสนีย์ รองศาสตราจารย์ ดร. วนิตา สัจพันโรจน์ และรองศาสตราจารย์รังสรรค์ แสงสุข

2.3 กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงอีแซว ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน วัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมตำบล จำนวน 7 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดย 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม มาถอดเทปจากการบันทึกเสียงและจัดพิมพ์ข้อมูล 2) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยรวบรวมข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกันไว้ในที่เดียวกัน แล้วประมวลผล 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ทำเป็นฉบับร่างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อทำการประเมินรูปแบบ

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบของการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซว จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้ค่าเฉลี่ย (mean)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมา สภาพ ปัญหา และสถานการณ์ความนิยมวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี

1. จากการสัมภาษณ์พ่อเพลง แม่เพลงอาวุโส นักแสดงเพลงอีแซวที่เป็นอาชีพ และผู้ที่สนใจฝึกหัดเพลงอีแซวพบว่า ประวัติความเป็นมาของเพลงอีแซว ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่ามาจากคำหรือความหมายใด อาจมาจากคำว่า “แซว” ที่หมายถึง แกรวอยู่ และคาดว่าเพลงอีแซวน่าจะเกิดมาไม่ต่ำกว่า 100 ปีมาแล้ว และสามารถอธิบายความเป็นมาเป็นยุค ๆ ได้ดังนี้

1.1 เพลงอีแซวในยุคแรก เป็นเพลงปฏิพากย์สั้นซึ่งหนุ่มสาวใช้ร้องยั่วเย้าหรือเกี้ยวพาราสีเพื่อความสนุกสนาน ชาวบ้านทั่วไปสามารถร้องเล่นได้โดยไม่ต้องฝึกหัดเพราะมีลักษณะเป็นกลอนสั้น ๆ และง่าย ๆ และเนื้อหาจะเป็นการเกี่ยวกันไปแกล้งกันไม่ต้องคิดหาคำยากจำนวนมาก ๆ จึงสามารถร้องได้ทันที ความยาวของการร้องก็ไม่จำกัด ร้องเพลงได้ตลอดคืน

1.2 เพลงอีแซวในยุคสอง ได้พัฒนาเป็นเพลงปฏิพากย์ยาวดังที่เป็นอยู่ปัจจุบันคือ มีเนื้อร้องยาวขึ้น และดัดแปลงทำนองให้แตกต่างไปจากเดิม โดยยืมเนื้อร้องมาจากเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ เช่น เพลงฉ่อย เพลงพวงมาลัย เป็นต้น สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 มีอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย ทำให้เกิดเพลงไทยสากลขึ้น จนทำให้เพลงพื้นบ้านเริ่มหมดความนิยมลงทีละน้อย แต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เพลงพื้นบ้านบางเพลง เช่น เพลงฉ่อย เพลงทรงเครื่องโดยเฉพาะเพลงอีแซว ยังคงเป็นที่นิยมของคนไทย ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) เพลงอีแซวซบเซาลง นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2485 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมแห่งชาติมีการควบคุมการเล่นพื้นบ้าน จึงทำให้เพลงพื้นบ้านสูญหายไป และมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

มหรสพแบบใหม่เกิดขึ้นมาแทน เช่น ภาพยนตร์ ราวๆ ฯลฯ ซึ่งมีผลทำให้เพลงอีแซวซบเซาอยู่นาน เพลงอีแซวเริ่มฟื้นตัวขึ้นมาอีกประมาณ ปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ในช่วงนี้มีคณะเพลงอีแซวเกิดขึ้นหลายคณะ และต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2500 เพลงอีแซวซบเซาลงอีกครั้ง ซึ่งอาจเป็นเพราะยุคนั้นเกิดสิ่งบันเทิงรูปแบบใหม่ เช่น เพลงไทยลูกทุ่ง เพลงไทยลูกกรุง ฯลฯ ชาวบ้านจึงลดความนิยมเพลงอีแซวลง (คล้าย แสงสี, อ้างถึงใน บัวผัน สุพรรณยศ, 2535, หน้า 45)

1.3 เพลงอีแซวในยุคที่สาม เพลงอีแซวเริ่มเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากประชาชนทั่วไปมากขึ้น เมื่อแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ หรือนางเกลียว เสรีจกิจ ซึ่งเป็นนักร้องชื่อดังของจังหวัดสุพรรณบุรีหันกลับมาเล่นเพลงอีแซว จนมีชื่อเสียงโด่งดังทั่วประเทศ ทำให้ศิลปินเพลงอีแซวคนอื่น ๆ ได้รับความนิยมไปด้วย และเกิดรวมการตัวกันตั้งคณะเพลงต่าง ๆ (บัวผัน สุพรรณยศ และคณะ, 2557, หน้า 160)

2. สภาพการแสดงเพลงอีแซวในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์พ่อเพลง แม่เพลงอาวโส นักแสดงเพลงอีแซวที่เป็นอาชีพ และผู้ที่สนใจฝึกหัดเพลงอีแซวพบว่า

2.1 สภาพการแสดงเพลงอีแซวในปัจจุบัน มีการปรับประยุกต์การแสดงเพลงอีแซวเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมเศรษฐกิจในสมัยปัจจุบัน ดังต่อไปนี้ โดย (1) การปรับขั้นตอนการแสดงให้กระชับมากขึ้น (2) การเพิ่มเครื่องดนตรี และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประกอบการแสดง และ (3) การปรับปรุงเครื่องแต่งกายของพ่อเพลงแม่เพลง ปัจจุบันให้มีความสวยงาม แต่ยังเน้นความเป็นไทยอยู่เช่นเดิม

2.2 จำนวนคณะเพลงอีแซวอาชีพทั้งคณะใหญ่ และคณะเล็กที่มีอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีดังนี้ (1) ขวัญจิต ศรีประจันต์ (2) นกเอี้ยง เสียงทอง (3) ลำจวน สอนแดง (4) นกเล็ก ดาวรุ่ง (5) สุจินต์ ศรีประจันต์ (6) สำเนียง เสียง สุพรรณ (7) อนันต์ ศิษย์ขวัญจิต (8) ทองคำ แก้วทิพย์ (9) สุรินทร์ ศรีประจันต์ (10) พรทวี ศรีประจันต์ (11) เทพไทย ลูกอ่างทอง และ (12) สมหญิง ศรีประจันต์ ซึ่ง 3 คณะหลังใช้พ่อเพลง แม่เพลงชุดเดียวกับคณะขวัญจิต ศรีประจันต์ (บัวผัน สุพรรณยศ, 2557)

2.3 การยืมตัวพ่อเพลง แม่เพลง เนื่องจากบางคนอยู่ในสังกัดคณะอื่นอยู่แล้ว ยังตั้งคณะของตนเองรับงานแสดงทั้งที่บางที่ไม่มีพ่อเพลง แม่เพลงในคณะเลย เมื่อมีผู้ว่าจ้างไปแสดง จึงยืมตัวพ่อเพลงแม่เพลงจากต่างคณะมาร่วมแสดงด้วยกัน (พิมล ม่วงปราง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 เมษายน 2559)

3. จากการสัมภาษณ์พ่อเพลง แม่เพลงอาวโส นักแสดงเพลงอีแซวที่เป็นอาชีพ และผู้ที่สนใจฝึกหัดเพลงอีแซวพบว่า สภาพปัญหาและสถานการณ์ความนิยม ได้แก่ 1) จำนวนผู้ชมมีจำนวนน้อย 2) ปัญหาเกี่ยวกับตัวของพ่อเพลง แม่เพลงที่มีความสามารถในการสืบทอดลดน้อยลง หลายท่านเสียชีวิตแล้ว และที่เหลืออยู่ก็อายุมาก บางคนมีปัญหาเรื่องสุขภาพ 3) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ 4) หน่วยงานของรัฐไม่ให้ความสำคัญ 5) ปัญหาการจัดการความรู้เพลงอีแซว ซึ่งเป็นปัญหาในเรื่องกระบวนการจัดการความรู้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การแสวงหาความรู้ ได้แก่ ในสมัยก่อนครูเพลงอีแซว หวงวิชา หาคูเพลงอีแซวยาก การเดินทางไปฝึกเพลงอีแซวไม่สะดวก และที่สำคัญคือการไม่รู้หนังสือ (นกเอี้ยง เสียงทอง, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 21 มีนาคม 2559) (2) การสร้างความรู้ คือไม่มีเวลาเพราะบางช่วงมีงานแสดงต่อเนื่อง และบางคณะมีการเล่นภายในคณะเดียวกัน ทำให้ไม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงไม่มีการพัฒนาสร้างสรรค์บทเพลง (3) การจัดเก็บความรู้ ในสมัยก่อนได้แก่ การไม่รู้หนังสือ และมีการบันทึกเทปแถบเสียงเฉพาะคนที่เป็พ่อเพลง แม่เพลงที่มีชื่อเสียง (4) การถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ เยาวชนไม่สนใจจะฝึกหัด ผู้บริหารโรงเรียนไม่สนใจนำเพลงอีแซวมาสอนในโรงเรียน จากตัวพ่อเพลงแม่เพลงที่มีความสามารถเหลือจำนวนน้อย และลักษณะการถ่ายทอดเพลงอีแซวไม่ได้ฝึกกับพ่อเพลง แม่เพลงโดยตรงอาจจะผิดเพี้ยนไปจากเดิม (ข้าเลื่อง มณีวงศ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 21 มีนาคม 2559)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ากระบวนการของการจัดการความรู้ 4 ขั้นตอน (Marquardt, 1996) สรุปได้ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ สรุปได้ว่าสมัยก่อนเรียนรู้จาก คนในครอบครัวเพลงอีแซว เช่น พ่อ แม่ หรือเครือญาติพี่น้องที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลง จากการฝากตัวเป็นศิษย์ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างไปแสดงด้วยกัน ได้จากการแนะนำของเพื่อนที่แสดงด้วยกัน หรือได้จากการลักจำ หรือที่เรียกว่าครูพักลักจำ แต่ในปัจจุบันสามารถแสวงหาความรู้ได้จากในระบบการศึกษาทั้งในระบบ และตามอัยาศัย การอ่านหนังสือ การดู ฟัง และจากสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เทป วีซีดี วิทยุ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. การสร้างความรู้ พ่อเพลง แม่เพลงมีการสร้างความรู้ โดยการพัฒนาสร้างสรรค์ความรู้จากที่ได้แสวงหาความรู้มาแล้วนำมาผนึกกับความรู้ของตัวเองซึ่งคือ พรสวรรค์ของแต่ละคนและสร้างองค์ความรู้ของตนเองขึ้นมาใหม่ สรุปได้ดังนี้ (1) ด้านเนื้อเพลง ทำให้สามารถแต่งกลอนโดยใช้ภาษาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น (2) สามารถด้นกลอนได้ทันทีตามสถานการณ์เฉพาะหน้า (3) แทรกมุขตลกในเนื้อร้อง และ (4) ปรับปรุง พัฒนาลีลาการรำโดยเพิ่มลีลาการรำให้เข้ากับกลอนที่กำลังร้องเพื่อให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

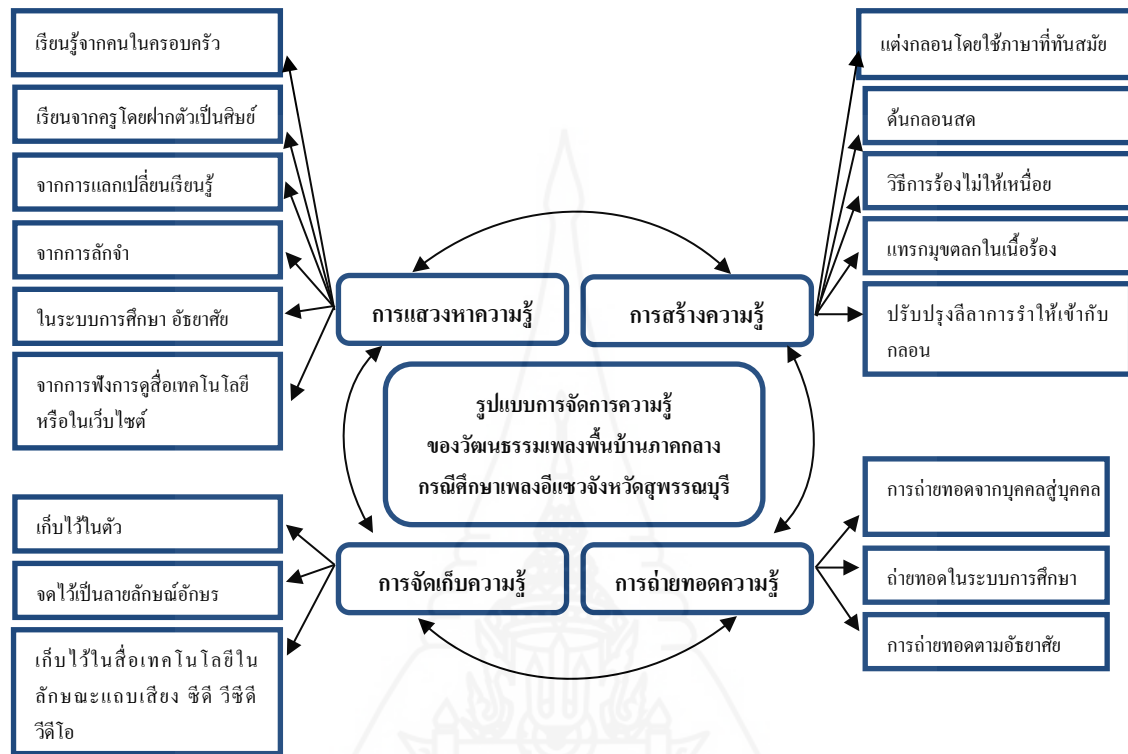
3. การจัดเก็บความรู้ พ่อเพลง แม่เพลงจัดเก็บความรู้ ดังนี้ (1) เก็บไว้ในตัวบุคคล (2) เก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และ (3) เก็บไว้ในสื่อเทคโนโลยี ในลักษณะเทปบันทึกเสียงและภาพ วิดีทัศน์

4. การถ่ายทอดเพลงอีแซว พ่อเพลง แม่เพลงมีวิธีการถ่ายทอดเพลงดังนี้ (1) ภายในครอบครัวเพลงอีแซว (2) ในระบบการศึกษา (3) นอกกระบวนการศึกษา และ (4) ตามอัยาศัย โดยผู้ถ่ายทอดคือพ่อเพลง แม่เพลงที่เป็นศิลปินเป็นผู้ถ่ายทอด หรือครูที่อยู่ในสถาบันการศึกษาเป็นผู้ถ่ายทอด

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ผู้วิจัยดำเนินการ โดยนำผลวิจัยในรอบแรกมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา มาเป็นข้อมูลในการร่างรูปแบบภายใต้กรอบแนวคิดกระบวนการย่อยของ Marquardt (1996) นำรูปแบบมาทำการประเมินโดยใช้เทคนิค การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินความเหมาะสมและความตรงตามเนื้อหาของความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผลการประเมินภาพรวมว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ขั้นตอน ดังนั้นรูปแบบนี้สามารถนำไปเป็นไปใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านอีแซวให้อยู่คู่กับชาวจังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า รูปแบบการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และสามารถปฏิบัติเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านอีแซวได้จริง เป็นประโยชน์สำหรับนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และผู้ที่สนใจในการเรียนรู้เพลงอีแซว ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการจัดการความรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การแสวงหาความรู้ได้เรียนรู้จากพ่อเพลง แม่เพลงซึ่งส่วนมากจะเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน หรือมีญาติพี่น้องเป็นพ่อเพลง แม่เพลง เรียนจากครูเพลงโดยฝากตัวเป็นศิษย์ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการลักจำ ในปัจจุบันสามารถแสวงหาความรู้ได้จากในระบบการศึกษา ตามอริยาศัย โดยวิธีการอ่าน การฟังจากการบันทึกเสียงของพ่อเพลง แม่เพลง การดูสื่อเทคโนโลยี หรือในเว็บไซต์

2. การสร้างความรู้โดยนำความรู้ที่มีอยู่ในตัวมาผนวกกับความรู้ที่ได้แสวงหามาพัฒนาสร้างสรรค์ทำให้สามารถแต่งกลอนโดยมีเนื้อหาที่ใช้ภาษาทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเรื่องราวในชีวิตประจำวัน สามารถค้นกลอนสดได้ทันที หาวิธีการร้องไม่ให้เหนื่อย แทรกมุขตลกในเนื้อเรื่อง และปรับปรุงการรำให้เข้ากับบทกลอน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

3. การจัดเก็บความรู้ เน้นเก็บไว้ในตัว จดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และเก็บไว้ในสื่อเทคโนโลยีในลักษณะแถบเสียง ซีดี วิดีทัศน์ วิดีโอ

4. การถ่ายทอดความรู้ เน้นการถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลเป็นหลัก โดยมีการถ่ายทอดกันในครอบครัว เพลงอีแซว ในระบบการศึกษา และตามอรัยาศัยโดยการบันทึกวิธีร้องเพลงอีแซว จากสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ จากตำรา งานวิจัย และจากการเชิญพ่อเพลง แม่เพลงไปสอน และจากศูนย์การเรียนรู้เพลงอีแซว เช่นศูนย์การเรียนรู้ที่บ้านปราชญ์ชาวบ้าน

อภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่อง การจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัญหาการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี

1.1 การแสวงหาความรู้ ในสมัยก่อนครูเพลงส่วนใหญ่หวนวิชา และสอนความรู้ให้ไม่หมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูเพลงในสมัยก่อนต้องการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่อยู่ในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ และคนที่มีความจริงจัง ๆ เท่านั้น การที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่มิใช่ลูกหลาน จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับว่ามีความอดทน รักในการที่จะฝึกหัดเพลงอีแซวจริง ๆ ครูเพลงจึงจะสอนให้ และที่เป็นปัญหาคำคัญอีกประการหนึ่งคือ การไม่รู้หนังสือของพ่อเพลง แม่เพลง เพราะในสมัยก่อนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการศึกษากันอย่างทั่วถึงเหมือนปัจจุบัน อันสืบเนื่องจากความยากจนที่ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว จึงทำให้ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ โดยเฉพาะผู้หญิงเป็นเพศที่พ่อแม่จะให้เรียนการบ้านการเรือนอยู่ที่บ้านไม่ค่อยสนับสนุนให้ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนจึงทำให้อ่านและเขียนหนังสือไม่ค่อยได้ การไม่รู้หนังสือจึงเป็นปัญหาสำคัญในการเรียนรู้และในการจัดเก็บความรู้เพลงอีแซวอีกประการหนึ่ง (นางสาวสตี เตียนแจ่มสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2559)

1.2 การสร้างความรู้ จากการที่พ่อเพลง แม่เพลงบางคนจะมีงานแสดงต่อเนื่องจึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาในการสร้างความรู้เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์ผลงาน การแต่งกลอน จะมีแต่พ่อเพลงแม่เพลงอาวุโสเท่านั้นที่สามารถแต่งกลอน และสามารถด้นกลอนสดได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหัวหน้าคณะจะเป็นผู้แต่งกลอนให้ร้อง และนัดกันเวลาแสดงว่าจะร้องอะไร (ขวัญจิต ศรีประจันต์, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 มิถุนายน 2559) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่พ่อเพลง แม่เพลงบางคนไม่สนใจแต่งกลอน จึงทำให้ไม่มีความรู้เพิ่มเติมมาพัฒนาสร้างสรรค์ในการแต่งบทกลอนให้ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ และไม่สามารถด้นกลอนสดให้ได้ทันเวลาที่ จะร้องได้ตามที่กลอนครูสอนให้เท่านั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา คงข้า (2556, หน้า 360) ที่ศึกษาพบว่า ปัญหาในการสร้างและแสวงหาความรู้ คือ ความรู้มาจากนายหนึ่งเพียงคนเดียว ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ สมาชิกไม่มีเวลา ขาดการฝึกซ้อม การขาดแคลนลูกคู่ทำให้คณะขาดการสร้างสรรค์พัฒนา ทักษะของลูกคู่หรือนักดนตรีให้เชี่ยวชาญที่สามารถสร้างชื่อเสียงและสร้างเอกลักษณ์ให้กับคณะได้

1.3 การจัดเก็บความรู้ พ่อเพลง แม่เพลงจัดเก็บความรู้ไว้ในตัวบุคคล เพราะเกิดจากการที่แม่เพลงบางคนไม่รู้หนังสือ ทำให้ไม่สามารถจดเนื้อเพลงได้ และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือความเข้าใจผิดของพ่อเพลง แม่เพลงที่คิดว่าจำไว้ได้แม่นยำก็พอแล้ว ซึ่งเรื่องนี้เป็นปัญหาสำคัญในการจัดการความรู้ด้านจัดเก็บความรู้ในการแสดงเพลงอีแซวเป็นอย่างมาก เพราะถ้าไม่มีการจัดเก็บเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ถ้าพ่อเพลง แม่เพลงเสียชีวิตไป ความรู้ต่าง ๆ ก็จะสูญหายไปพร้อมกับพ่อเพลงแม่เพลง หรือเมื่อพ่อเพลงแม่เพลงอายุมากขึ้น ความจำในเรื่องบทกลอนอาจจะเลอะเลือนไปได้ อีกทั้งพ่อเพลง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

แม่เพลงไม่ค่อยได้บันทึกผลงานของตนเองเป็นวิธีทัศน์ จะมีการบันทึกเฉพาะคนที่เป็นพ่อเพลง แม่เพลงที่มีชื่อเสียงเท่านั้น ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับผู้ที่ให้การสนับสนุนที่จะบันทึกให้ หรืออาจเป็นเพราะว่าพ่อเพลงแม่เพลงไม่มีความรู้ในด้านเทคโนโลยี และในสมัยก่อนพ่อเพลง แม่เพลงไม่มีเทคโนโลยี ไว้ใช้(นางสาวสดี เทียนแจ่มสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2559) ดังที่ ภราดร จินดาวงศ์ (2549, หน้า 134-136) กล่าวถึงปัญหาในการจัดการความรู้ในส่วนขอเทคโนโลยีว่า 1) ขาดความรู้ความเข้าใจการจัดการความรู้ ไม่เห็นประโยชน์และไม่เข้าใจ เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้น การรวบรวม จัดเก็บ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและการเผยแพร่ความรู้ และ 3) เทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอต่อการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา คงขำ (2556, หน้า 360) ที่พบว่าปัญหาการจัดเก็บความรู้ของหนังตะลุง ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดเก็บหรือจัดบันทึกความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการจัดบันทึกบ้างบางครั้ง และมีการบันทึกการแสดงลงแผ่นซีดีในบางเรื่อง ไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลลูกค้า เก็บงานทุกชนิดไว้ที่หัวหน้าคณะสืบค้นยาก ส่วนปัญหาในการจัดเก็บคือ ขาดผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บเอกสารหรือความรู้ ขาดเทคโนโลยีในการจัดเก็บข้อมูล อุปกรณ์และสถานที่จัดเก็บไม่พร้อม ขาดความรู้ในการจัดเก็บ และสอดคล้องกับงานวิจัยของงามนิจ กุลกัน (2556, หน้า 24) ศึกษา พบว่า การจัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม มีปัญหาการสูญเสียบุคคลสำคัญทางวัฒนธรรม ทั้งการสูญเสียความทรงจำ และการเสียชีวิต เป็นปัญหาสำคัญเพราะบุคคลเหล่านั้นไม่ได้มีการจัดบันทึกความรู้หรือทักษะเฉพาะบุคคลที่บางครั้งก็ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้อีกทั้งขาดเครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัยเพื่อช่วยในการจัดเก็บ ขาดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำอีกทั้งขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาโปรแกรมด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสาร

1.4. การถ่ายทอดความรู้ พบว่าส่วนใหญ่ เยาวชนไม่สนใจที่จะฝึกเพลงอีแซว ผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมไม่ค่อยสนใจนำเพลงอีแซวจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งถ้าผู้บริหารไม่สนใจในเรื่องการนำเพลงอีแซวเข้ามาสอนในโรงเรียนแล้ว โอกาสที่เยาวชนในปัจจุบันจะรับรู้ในเรื่องเพลงอีแซวคงเป็นไปได้ยาก และนักเรียนที่สนใจเคยฝึกเพลงอีแซวจากโรงเรียนที่มีสอนเพลงอีแซว พอจบการศึกษาจากโรงเรียนนี้ ถ้าไปศึกษาต่อโรงเรียนใหม่ที่ไม่มีการสอนเพลงอีแซว และได้ฝึกต่อกับพ่อเพลงแม่เพลงที่บ้านของพ่อเพลงแม่เพลง จึงทำให้ความรู้ที่เรียนมาขาดหายไป เพราะการฝึกเพลงอีแซวเป็นการใช้ทักษะประสบการณ์ที่ต้องมีการร้อง การออกแสดงเพื่อหาประสบการณ์อยู่เสมอถ้าไม่มีการฝึกต่อโอกาสที่จะสืบทอดต่อจะเป็นไปได้ยาก นอกจากนั้นระยะเวลาในการฝึกหัดเพลงอีแซวจะจัดให้เรียนเป็นช่วงสั้น ๆ ไม่ต่อเนื่องขึ้นอยู่กับงบประมาณที่รัฐบาลให้การสนับสนุน ปัญหานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอื้องฟ้า ถาวรรัช (2555, หน้า ก) พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ สืบทอด ศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง สืบเนื่องมาจากเด็ก เยาวชน และประชาชนได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่นเข้ามาครอบงำ จากสภาพสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้คนต้องแก่งแย่งกันทำมาหากินเพื่อความอยู่รอด จึงไม่มีเวลาให้ความสนใจ กับศิลปะการแสดงพื้นบ้านของตนเอง และขาดการสร้างจิตสำนึก และค่านิยมที่ดีให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชน ปัญหานี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านอาจสูญหายไป เพราะผู้บริหาร และเยาวชนไม่ตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพราะฉะนั้นควรมีการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยนายแพทย์ประเวศ วะสี (2536, หน้า 11-18) ได้เสนอแนวทางใหญ่ ๆ ในการส่งเสริมวัฒนธรรม โดยการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมสถาบันครอบครัว ส่งเสริมองค์กรชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน และปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เยาวชนเข้าใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

2. รูปแบบการจัดการความรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง: กรณีศึกษาเพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจอยากจะฝึกเพลงอีแซว และผู้ที่ต้องการศึกษาในเรื่องของเพลงอีแซว ซึ่งรูปแบบการจัดการความรู้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

2.1 การแสวงหาความรู้ มีการแสวงหาความรู้กันอยู่ในวงเครือญาติ เป็นคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน ที่มีพ่อหรือแม่เป็นพ่อเพลงแม่เพลงอีแซว หรือญาติพี่น้องเป็นพ่อเพลงแม่เพลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พ่อเพลง แม่เพลงตั้งใจจะให้ลูกสืบสานความรู้ต่อกันมาบรรพบุรุษ ที่มีการสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น และสามารถเรียนรู้ได้ที่บ้านไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง หรืออีกทั้งลูกหรือหลานที่ในสายเลือดอาจจะซึมซับการร้องเพลงอีแซวมาตั้งแต่จำความได้ทำให้การเรียนรู้สั้นลงไปได้ง่าย เป็นไปตามแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) กล่าวว่า การแสวงหาความรู้ส่วนมากจะมาจากการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตวิถีธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง เช่น พ่อ แม่ บรรพบุรุษ ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ที่เกิดจากรับรู้และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติและประสบการณ์จริง ด้วยการบอกสอน การพูดคุย สักเกตจากผู้ใหญ่และผู้มีประสบการณ์ นอกจากนั้นพ่อเพลงแม่เพลงยังแสวงหาความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการไปเล่นร่วมกับคณะอื่น หรือต่างคณะกัน จากการศึกษาในระบบ และจากสื่อเทคโนโลยี ดังที่ มาร์ควอร์ท (1996, p. 30) เสนอว่า การแสวงหาความรู้ ต้องมาจากแหล่งต่าง ๆ ที่มาจากภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งการแสวงหาความรู้จากภายในองค์กรความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่ กลายเป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งในการเพิ่มคุณค่าให้แก่องค์กรเพื่อปรับปรุงผลงานและสร้างความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นความสำคัญของการแสวงหาความรู้ ไม่ได้มีเพียงแต่การหาความรู้จากภายนอกเท่านั้น ทุก ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องก็สามารถเป็นแหล่งข้อมูลในการหาความรู้ได้ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าผู้รับความรู้นั้นจะแสวงหาความรู้และนำมาให้ประโยชน์ได้มากเพียงใด นอกจากนั้นยังใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการไปร่วมแสดงเพลงอีแซวกับคณะอื่น ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลของแต่ละคนเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในด้านการแสดงเพลงอีแซวนั้นจะต้องอาศัยความรู้จากหลาย ๆ ส่วนมาผนวกเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือความรู้เด่นชัด ซึ่งความรู้ต่าง ๆ ถ้านำมาถ่ายทอดความรู้ด้วยกัน ทำให้สามารถพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ (ขวัญจิต ศรีประจันต์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 26 มิถุนายน 2559) สอดคล้องกับการศึกษา ของสุพัตรา คงขำ (2556, หน้า 360) ที่พบว่า การสร้างและแสวงหาความรู้ของคณะตะลุงส่วนใหญ่มีองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีเครือญาติเป็นนายหนังตะลุงมาก่อน ในวัยเด็กชอบและสนใจเห็นคุณค่าในศิลปะหนังตะลุง สร้างและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากการสังเกตจดจำ นำมาฝึกฝนทดลองติดตามดูหนังตะลุงอย่างสม่ำเสมอและฝากตัวเป็นศิษย์กับอาจารย์ และเริ่มตระเวนแสดงหนังตะลุงเพื่อหาประสบการณ์เพิ่มขึ้น และหาความรู้เพิ่มเติมจากครูอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียง

2.2 การสร้างความรู้พบว่า วิธีสร้างความรู้ โดยการพัฒนาสร้างสรรค์ความรู้จากการที่ได้รับการเรียนรู้มาโดยตรงจากพ่อเพลง แม่เพลง และจากการไปร่วมแสดงต่างคณะกัน ทำให้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แล้วนำความรู้ที่มีในอยู่ในตัวผนวกเข้ากับความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้มา ความรู้ที่ได้จากการรวมเข้าด้วยกันและสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว ทำให้เกิดความรู้ขึ้นมาใหม่ สามารถสร้างสรรค์ผลงานแต่งกลอนขึ้นมาใหม่ เพิ่มจากกลอนที่ได้เรียนจากครูมา ซึ่งสอดคล้องกับ Marquardt (1996, pp. 129-155) กล่าวถึงกระบวนการสร้างความรู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเภทของความรู้ที่ประกอบด้วยความรู้ที่ชัดแจ้ง และความรู้ที่ซ่อนเร้น ความรู้ทั้ง 2 ประเภท สามารถอธิบายด้วยวิธีการ 4 แบบ ซึ่งแต่ละแบบได้รับการนำมาใช้ในการสร้างความรู้ ประกอบด้วย 1) การสร้างความรู้ที่ซ่อนเร้นไปเป็นความรู้ที่ซ่อนเร้น (tacit to tacit creation of knowledge)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

เป็นความรู้ที่เติบโตขึ้นแบบความเป็นส่วนตัว โดยบุคคลหนึ่งได้ผ่านความรู้ไปยังอีกบุคคลหนึ่ง เช่น ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในการฝึกงานกับผู้บังคับบัญชา โดยทั้งสองได้ทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด การฝึกงานสามารถเรียนรู้ว่าอะไรคือความรู้ที่ซ่อนเร้นของผู้บังคับบัญชาการเรียนรู้แบบนี้ค่อนข้างมีข้อจำกัดของการสร้างความรู้ เพราะความรู้ซ่อนเร้นดังกล่าวไม่สามารถกลายเป็นความรู้ที่ชัดเจนได้ และองค์กรไม่สามารถสกัดหรือดึงเอาความรู้ดังกล่าวออกมาทั้งหมดได้โดยง่าย 2) การสร้างความรู้ที่ชัดเจนไปเป็นความรู้ที่ชัดเจน (explicit to explicit creation of knowledge) ความรู้ลักษณะนี้ได้มาโดยการผสมผสานและการสังเคราะห์ความรู้ที่ชัดเจนที่ปรากฏอยู่ 3) การสร้างความรู้ที่ซ่อนเร้นไปเป็นความรู้ที่ชัดเจน (tacit to explicit creation of knowledge) การสร้างความรู้ลักษณะนี้เกิดขึ้นเมื่อมีบางคนนำความรู้ที่ปรากฏอยู่แล้วมาเพิ่มเติมหรือผสมผสานด้วยความรู้ที่ซ่อนเร้นต่าง ๆ ของตน และออกแบบความรู้บางสิ่งบางอย่างขึ้นมาใหม่ ซึ่งสามารถนำไปแบ่งปันทั่วองค์กร และ 4) การสร้างความรู้ที่ชัดเจนไปเป็นความรู้ที่ซ่อนเร้น (explicit to tacit creation of knowledge) การสร้างความรู้แบบนี้เกิดขึ้นเมื่อความรู้ที่ชัดเจนซึ่งเกิดขึ้นใหม่ถูกรวบรวมไว้ และสมาชิกในองค์กรได้นำความรู้นั้นมาเรียนรู้เพื่อออกแบบความรู้ที่ซ่อนเร้นใหม่ เช่น ความรู้ที่พ่อเพลงแม่เพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ สามารถเก็บรวบรวมไว้และมีผู้นำไปร้องไปแสดง และได้สร้างสรรค์ผลงานใหม่ต่อยอดขึ้นมาได้อีก การสร้างความรู้ ทั้งหมด 4 แบบที่กล่าวมามีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งโดยความรู้แต่ละประเภทมีการหมุนเวียนที่ก่อผลมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, หน้า 45-48) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของชาวบ้านที่นิยมปฏิบัติเกิดจาก 1) การลองผิดลองถูก เพื่อให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ให้อยู่รอดด้วยการลองผิดลองถูก และ 2) การลงมือทำจริง ในสถานที่จริงสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง การเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ในสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง และสืบทอดไปให้ลูกหลานแบบค่อยเป็นค่อยไป และกลายเป็นธรรมเนียมวิถีปฏิบัติ

2.3 การจัดเก็บความรู้ มีการเก็บความรู้ไว้ในตัวบุคคล จัดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และเก็บไว้ในสื่อเทคโนโลยีในลักษณะแถบเสียง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พ่อเพลง แม่เพลงหลายท่านมีความจำเป็นเลิศสามารถที่จำกลอน และด้นกลอนได้ทันทีเมื่อขึ้นเวทีแสดง ทั้งนี้อาจเกิดจากพ่อเพลง แม่เพลงบางคน อ่าน เขียนหนังสือไม่ได้จึงต้องอาศัยความจำ และบางครั้งเกิดจากการมีประสบการณ์ในการแสดงจนเชี่ยวชาญ ทำให้ร้องจนจำได้ขึ้นใจ แต่ปัจจุบันมีการจัดเก็บในสื่อเทคโนโลยี ในรูปแบบ ซีดี วีดีทัศน์ วีดีโอ สามารถที่จะเปิดดูได้ทุกที่ ไม่จำเป็นต้องไปเรียนกับพ่อเพลงโดยตรง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันเป็นยุคเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสามารถหาได้ง่ายขึ้นจึงทำให้สามารถจัดเก็บความรู้เพลงอีแซวได้ทั้งเสียง และภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิด Awad and Ghaziri (2004, p. 47) ที่ว่าความรู้ที่มีอยู่ในบุคคลและองค์กร ตามรูปแบบได้ออย่างน้อย 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ในตัวหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน (tacit knowledge) หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล หรือได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ ความคิดหรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ โดยเป็นความรู้ที่ไม่สามารถสื่อสารออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน หรือกระบวนการในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น และ 2) ความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการ (explicit knowledge) หมายถึงความรู้ที่สามารถรวบรวมและถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีการต่าง ๆ จัดเป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้ เช่น ตำรา เอกสาร กฎ ระเบียบ วิธีปฏิบัติ ระบบคู่มือการทำงานของพนักงานใหม่ หรือข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องการศึกษาของงามนิจ กุลกัน (2556, หน้า 26) ที่พบว่า การจัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม ประชาชนทั่วไปไม่ให้ความสำคัญในการจดบันทึกความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือความรู้ที่จับต้องไม่ได้ (tacit knowledge) ให้เป็นหลักฐานที่สามารถจับต้องได้ถ่ายทอดกันได้ (explicit knowledge) มีเพียงผู้อาวุโสที่เห็นความสำคัญและมีความห่วงใยในความรู้ของตนจึงใช้การบอกเล่าถ่ายทอดเฉพาะในครอบครัว เครือญาติซึ่งมีความเสี่ยงต่อการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

2.4 การถ่ายทอดความรู้เน้นการถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลเป็นหลักทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล โดยสมัยก่อน พ่อเพลง แม่เพลงส่วนใหญ่ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในครอบครัวเดียวกัน อาจจะเป็นลูก หลานหรือญาติพี่น้องสายเลือดเดียวกันโดยมีวิธีสอนที่พ่อเพลงแม่เพลงใช้กันคือให้เนื้อเพลง โดยการจดเนื้อเพลง หรือบันทึกเสียง และร้องเพลงให้ฟังเป็นตัวอย่าง แล้วกลับไปฝึก แล้วกลับมาร้องให้ฟัง เมื่อร้องได้คล่องแล้วจึงจะสอนให้รำ และการแสดงออกด้วยท่าทางให้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปกติสังคมชนบทที่เป็นสังคมเกษตรกรรมอย่างสังคมไทยบ้านหมายถึงคุ้มบ้านหรือหมู่บ้านได้แก่กลุ่มของครัวเรือน หลาย ๆ ครัวเรือนมาอยู่ในละแวกเดียวกัน สมาชิกแต่ละครอบครัวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นเครือญาติ หรือไม่มีสายสัมพันธ์ก็ใกล้ชิดกัน ชีวิตของแต่ละคนจะเกิด เติบโต เรียนรู้และยังชีพในครัวเรือน และในละแวกบ้านโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540, หน้า 296) เพราะฉะนั้นในการถ่ายทอดความรู้จึงเริ่มต้นจากคนในครอบครัวหรือคนที่เป็นเครือญาติก่อน ดังที่ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535, หน้า 25-38) กล่าวถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว และระบบเครือญาติ การถ่ายทอดความรู้แบบนี้ คือ 1) ผู้ที่มีประสบการณ์มาก หรือเป็นผู้ใหญ่กว่าเป็นผู้สอนหรือเป็นต้นแบบ ให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน การถ่ายทอดความรู้ทางงานอาชีพก็เป็น ไปในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เรียนรู้เป็นวิชาชีพที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ผู้เรียน คือ ลูกหลานบางคนเรียนด้วยใจรักจากการที่เห็นความสำเร็จและการปลูกฝังของบรรพบุรุษ ที่ผ่านมา ลูกหลานบางคนเรียนด้วยความจำเป็น ตามเงื่อนไขของครอบครัวเนื่องจากมีทรัพยากรและเครื่องมืออยู่แล้ว 2) เรียนรู้ในครอบครัวเป็นการเรียนรู้จากการกระทำหรือจากการปฏิบัติจริง โดยอาจเริ่มต้นจากการสังเกต สังเกตจากวิธีปฏิบัติงาน กระบวนการทำงาน รวมทั้งสังเกตจากอุปกรณ์การทำงานที่มีอยู่ เมื่อพอมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานแล้ว จึงให้ลอกเลียนแบบโดยปฏิบัติในส่วนที่ง่ายก่อน จนสามารถปฏิบัติได้ครบไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายแล้วก็ปล่อยให้ปฏิบัติจริงทั้งหมดตามสภาพที่เป็นจริง ระหว่างนี้อาจมีการซักถามในส่วนที่เข้าใจและการปรับปรุงการปฏิบัติงานเพิ่มเติม ตลอดกระบวนการเรียนรู้ จนกระทั่งมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และเมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จะสามารถถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัว หรือผู้สนใจอื่นได้กล่าวว่าการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวหรือระบบเครือญาติ นอกจากการถ่ายทอดความรู้เรื่องวิชาชีพแล้ว ยังมีการให้ความรู้ด้านจริยธรรม ศีลธรรม โดยการบอกเล่า ตักเตือน และปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี ผู้เป็นพ่อแม่ก็ใช้วิธีการสอนและเนื้อหาจากการที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัวของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของจามร พงษ์ไพบูลย์ (2550, หน้า 79-80) ที่พบว่า กระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดเพลงโหม่ง มีทั้งกระบวนการเรียนรู้แบบทางตรง และกระบวนการเรียนรู้แบบทางอ้อม ดังนี้ 1) กระบวนการเรียนรู้แบบทางตรงคือ พ่อเพลงแม่เพลงเรียนรู้ จากการได้สัมผัสตั้งแต่เกิด อยู่ในครอบครัวชานา มีวิถีชีวิต มีส่วนร่วมในกระบวนการทำนา เกิดความศรัทธา ประทับใจ ผูกพัน ซึมซับมาตั้งแต่เด็ก ๆ มีโอกาสได้ฝึกร้อง เกิดทักษะจากการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยมีพ่อเพลง แม่เพลง คอยให้คำแนะนำชี้แนะวิธีปฏิบัติแบบปากต่อปากตัวต่อตัวโดยตรง 2) กระบวนการเรียนรู้แบบทางอ้อมคือ พ่อเพลงแม่เพลงเรียนรู้ผ่านการได้มองเห็น ได้ยินผู้อื่นร้อง เกิดความศรัทธา มีความพยายามฝึกหัดจนสามารถร้องได้ เราเรียกวิธีนี้ว่า “ครูพักลักจำ” คือ เป็นการเรียนรู้ ชนิดซึมซับ ทำแบบทำ เป็นพฤติกรรมลอกเลียนแบบ ใช้วิธี แอบดู สังเกต แล้วทำตามต้นแบบ จนสามารถทำได้จริง ๆ เมื่อมีโอกาสจึงแสดงความรู้ ความสามารถ ให้ผู้อื่นเห็นสามารถเรียกวิธีการเรียนรู้นี้ วิธีครูพักลักจำเป็นการเรียนรู้แบบลองผิด ลองถูก ไม่มีกฎกติกา ไม่มีตำรา แต่มีต้นแบบอยู่ในใจ โดยจดจำมาจากผู้ที่เราพอใจ ถูกใจ แต่ในปัจจุบันพ่อเพลง แม่เพลงถ่ายทอดเพลงอีแซวในระบบการศึกษา และตามอัยาศัยโดยการบันทึกวิธีร้องเพลงอีแซวจากสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ และจากศูนย์การเรียนรู้เพลงอีแซวบ้านปราชญ์ชาวบ้านนอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของจิระพันธ์ อ่อนเถื่อน (2549) ที่พบว่า การถ่ายทอดเพลงอีแซว ผู้เรียนสามารถรับการถ่ายทอดกระบวนการเล่น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

เพลงอีแซวได้ 4 รูปแบบ คือ การรับการถ่ายทอดจากครูโดยตรง การถ่ายทอดในครอบครัวเพลงอีแซว การถ่ายทอดภายในคณะเพลง และการถ่ายทอดในระบบโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาสู่การปฏิบัติ

จากผลการศึกษาดำเนินการความรู้เพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรีผู้วิจัยขอเสนอแนะในการนำผลวิจัยสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมควรวางแผนงานในการสร้างและปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของเพลงอีแซว โดยการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน สร้างทัศนคติที่ดีต่อการชมการแสดงเพลงอีแซว
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับเพลงอีแซวให้มากขึ้น โดยส่งเสริมให้มีการนำเพลงอีแซวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสำหรับผู้มาศึกษาดูงานในชุมชน เพื่อเป็นการเผยแพร่ อนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การ สนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน และส่งเสริมผลักดันให้เพลงอีแซว ถูกบรรจุไว้ในแผนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเผยแพร่และสืบทอดวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่นๆ
4. หน่วยงานภาครัฐ ควรจัดหางบประมาณสนับสนุนส่งเสริมให้เพลงอีแซวเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้พ่อเพลง แม่เพลงเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้กับครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หรือเป็นวิทยากรถ่ายทอดให้กับผู้เรียนโดยตรง
5. วัฒนธรรมจังหวัดควรจัดทำข้อมูลของผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านขับร้องเพลงอีแซวให้เป็นกลุ่ม/คณะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

เพื่อเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ทำวิจัยในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การมีการศึกษาการจัดการความรู้วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านของภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย
2. พัฒนารูปแบบการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านอีแซว จังหวัดสุพรรณบุรี
3. รูปแบบการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านตามอัตลักษณ์ที่เด่นของจังหวัดสุพรรณบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2540). ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรม ฉบับแก้ไขปรับปรุง. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- งามนิจ กุลกัน. (2556). การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี. วารสารกระแสวัฒนธรรม, 14 (25), 17-30.
- จามร พงษ์ไพบูลย์. (2550). รายงานวิจัยกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาเพลง โห่ฟางของจังหวัดตราด. ตราด: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

- จิรพันธ์ อ่อนเถื่อน. (2549). การดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมความเข้มแข็งของ ชุมชน: กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2535). ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- บัวผัน สุพรรณยศ. (2535). วิเคราะห์เพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บัวผัน สุพรรณยศ และคณะ. (2557). รายงานการวิจัยเพื่อรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: เพลงพื้นบ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประเวศ วะสี. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ปรียา หิรัญประดิษฐ์. (2533). วรรณคดีท้องถิ่นไทย, ใน พัฒนาการวรรณคดีไทย (หน่วยที่ 8-15). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภราดร จินดาวงศ์. (2549). การจัดกรความรู้. กรุงเทพฯ : ซีดับบลิวซีพริ้นติ้ง.
- มาร์ควอดด์, ไมเคิล เจ. (2549). การพัฒนาองค์การ...แห่งการเรียนรู้ (บดินทร์ วิจารณ์, ผู้แปล), (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมการพิมพ์.
- วรรณ นาวิกมูล. (2545). วัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต. ใน ไทยศึกษา, (หน้า 173-188, 189-203) ยุพร แสงทักษิณ และประจักษ์รัตน์ ตั้งกิตติกร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุกัญญา สุฉายา. (2525). เพลงปฏิพากย์: บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สมจิตร พ่วงบุตร. (2530). สภาพ ปัญหาและข้อจำกัดในการส่งเสริมและเผยแพร่นาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน. ใน เอกสารจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ .เนื่องในงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย . ณ โรงแรมสุคนธา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วันที่ 10-12 สิงหาคม 2530.
- สุพัตรา คงขำ. (2556). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนึ่งตระกูล เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ดุขบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). แนวทางการพัฒนาการดำเนินการยกย่องครูภูมิปัญญาไทย ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นอย่างครบวงจร. กรุงเทพฯ: วีซี ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอนก นาวิกมูล. (2528). สารานุกรมเพลงพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาเพลง พื้นบ้าน.
- เอนก นาวิกมูล. (2548). เพลงพื้นบ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค: วิถีและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี:

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอื้องฟ้า ถาวรรัช. (2555). รายงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง”
อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี: กลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี.

Awad, E. M., & Ghaziri, H. M. (2004). *Knowledge management*. Englewood Cliffs, NJ: Pearson Education.

Davenport, T. H., & Prusak, L. (2000). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Boston: Harvard Business School Press.

Marquardt, M. J. (1996). *Building the learning organization : System approach to quantum improvement and global success*. New York : McGraw-Hill.

